

De Sjinnerbende, Bokkerijders uit Schin op Geul, Walem en Strucht (2).

Boeven en roversbenden door S.Sleinada

SLEINADA (pseudoniem voor J.Daniels) schreef in 1779 zijn boek met de veelzeggende titel: "Oorsprong, oorzaeke, bewys en ontdekkinge van een godlooze bezwoorne bende, nagtdieven en knevelaers, binnen de landen van Over maeze en aenpaelende landstreeken." Sleinada velt een hard oordeel over de Bokkerijders. Hij vergelijkt de bokkerijderij met een besmettelijke ziekte die met wortel en tak uitgeroeid dient te worden. De strengste en wreedste straffen waren volgens hem gerechtvaardigd.

"..deeze by elkander gerotte bande komt my niet anders voor als eene aengroeyende en invreetende krankheyd, zoo gevaarlyk als aansteekende, ja zo smettelyk.."

"..myne voorstelling is dan, *dat de Dieverye het bederf is van een land* en die niet uytgeroeid wordende, groeyt de boosheid dagelyks sterker aen, de baldaedigers worden stouter, de bendens onverschrikt, en de boosheyd algemeen, en dikwils den brand onuytblusselyk.."

Sleinada was een bevooroordeeld man. Als pastoor hoorde hij tot de doelgroep van de Bokkerijders, die het op (rijke) plaatselijke machthebbers gemunt hadden.

Zijn vader, schepen van Hoensbroek, had meegewerkt aan de veroordeling van Bokkerijders. Daarom is het boek van Sleinada waarschijnlijk geschreven als rechtvaardiging van het harde justitiële optreden.

Het boek geeft een interessant beeld van die harde tijd. Met de in de volgende paragraaf te behandelen oorzaken van het lidmaatschap van de Bokkerijders laat Sleinada zien hoezeer hij - in 1779 nog - middeleeuws moraliseert.

Pas met de benoeming van de jurist A.L.Pélerin tot luitenant-voogd van Staats-Valkenburg in 1775 en verder onder de regering van de Oostenrijkse keizer Jozef II (1781-1792) kreeg het moderne (verlichte) denken voet aan de grond in onze streken. Pélerin was voorstander van preventie van misdrijven en beperking/afschaffing van de doodstraf. Voor de Schinnerbende begon een tijdperk van de verlichting, helaas enkele jaren te laat...

Zes oorzaeken voor het lidmaatschap van de bokkerijders door SLEINADA

Sleinada noemde zes oorzaken waardoor eerlijke mensen tot de misdadige Bokkerijdersbende toetraden:

"...stellende deze zes oorzaeken, ofte middelen, waer door dat brave en eerlyke personen kunnen vervoert worden:

1. - de quade educatie ofte opvoedinge en boose exempelen
2. - de nagts zwermeryen ofte straat loopen
3. - zuypen, kaerten en speelen
4. - de onbeschaemtheyd en vervoering der vrouw-persoonen
5. - de begeerlykheyd tot tydelyke en vremde goederen
6. - de onnagtzaamheyd der overigheden ofte Rechters"

1 de quade educatie ofte opvoedinge en boose exempelen

De eerste oorzaak is gelegen in slechte opvoeding van (door armoe gedreven) ouders:

"...zodra de kinderen tot de jaeren van het verstand gekomen zyn, voerense (de ouders) hun het eerste aen'tot kleyne dieveryen, van in thuynen en hoven te rooven potageryen ofte eenig fruyt, van te breeken in bossen en hagen om te nemen eenig hout en te steelen op het veld aerdappels en raepen, daer naer gaense met hunne boose ouders om in den oogsttyd van het veld te neemen de rype vrugten van koren, tarwe"

Het bevoegd gezag is namens Maria Theresia, keizerin van Oostenrijk, gewettigd om harde maatregelen te treffen. Volgens Sleinada zou op stelen uit tuinen etc. zelfs de doodstraf mogen staan!:

"...Haer Hoogmogende, die den staet wyzelyk en voorsigtig regeren, hebben dit zeer wel ingezien, en om dit voor te komen eene Placaet (gezegeld schriftelijk bevel) gegeven den 2 Mei 1777 waer in gemeld

word dat zulke misdadigers aen den lyve zullen gestraft worden, ofte naer exigentie van zaeken, jae zelfs met de straffe des doods, die de particuliere thuynen, boomgaerden etc. zoude besteelen. Het waere te wenschen, dat deze wet stiptelyk ingevolgd wierd."

Sleinada klaagt over slechte tijden en tot zonde vervallen Christenen:

"...Waer van komen onze bedorve tyden? Waer van komt het dat zoo meenigvuldige Christenen qualyk leven, zonder godvrugtigheyd, zonder vreeze Gods en zonder Godsdienst, en dat ze als in eenen diepsten slommer versmoort liggen in hunne zonden en boosheden, met een woord, waer van komen de zoo veele godvergetene nagtdieven en knevelaers in de landen van Overmaeze en de aenpaelende?" Het slechte voorbeeld van ouder maar vooral ook van de steeds wereldser optredende geestelijkheid is Seinada een doorn in het oog:

"...men moet geene andere reden zoeken als de bedorventheyd des herten onderschraegt door de onwetendheyd der waerheden van het H. geloof, geene andere oorzaeken als de quade exempelen niet zoo alleen van hunne ouders als van de **geestelykheyd**, die als een brandende keerse op eenen hoogen Cendelaer dag en nacht aen het volk moet ligten en dit niet alleen door de Christelyke leeringe en onderwyzinge: maer ook met een goed en geestelyk gedrag."

Na een beschrijving over pruiken, afwijkende dure kleding en andere fratsen die het aanzien van de geestelijken zouden vergroten besluit Sleinada zijn opmerkingen over het werelds gedrag van de heren Abten, Pastores etc. met:

"... men konde tegenwoordig by de geestelyke en in de kloosters het Finans wezen het beste leeren en men zoude hier en daer by de geestelykheyd meer proceduer papieren als sermooenen ofte andere geestelyke boeken vinden..."

2 de nagts zwermeryen ofte straet loopen

De tweede oorzaak is het liederlijk gedrag van mannen en dat van de jeugd:

"... het is in den diepen nacht, als de goede en deugtsaeme vrouwe t'huys zit, als ze bezig is met de moederlyke zorg voor haere teere kinders, ondertusschen is Myn heer op de bal met dansen en springen bezig oft wel hier oft wel daer in een wynhuis de geheele nacht met kaart speelen overbrengende...

...nachtzwerms en straetlopers, die bezig zyn met juggen, schreeuwen, zingen, godlasteren en andere soorten van boosheden....

...de jonkheyd rot haer te zamen, op praetext, van by de dochters aen de vensters te gaen vryen ofte caresseren, zy zwermen van een gehug, van een dorp naer het ander, met groote en grosse kluppels bewapent, onder een zulk geschreeuw..."

Het uit vrijen gaan kon wel eens eindigen met het - ongewild - betrokken raken bij de bende van Bokkerijders:

"...ach hoe meenigen is op deze wyze niet vervoert geweest tot de bende! Johannes E., heeft het my zelfs gezeyt, dat hy op eene nacht met zyne Cameraden was uytgegaen, in geene andere meyninge als om te gaan vrijen: zy stelden hem op als schiltwag en gingen steelen, dat ze hem s'anderendaegs eerst bekent maekde, en aldus quam hy onder het complot en zoo is het gegaen met meer andere."

Sleinada is van mening dat een belangrijke oorzaak van bendeforming zou worden weggenomen als het verboden werd om 's-avonds op straat te zijn en als de jonge vrouwen zouden ophouden om de aandacht van jonge mannen te trekken:

"... van in den zomer na 10 uren en in den winter na 9 uren iemand zonder de wettigste reden, over straeten te loopen; het Jaugen (roepen) en schreeuwen moeste altoos op de grootste straffe verboden zyn: en een jonge dogter, de welke aen de venster opgestaen was by de nagte moeste voor de eerste reyse eene groote amende ofte geld straffe geven, waer voor dat de ouders en mombers moesten instaan, en voor de tweede en derde reyse moest zulke dogter als eerloos verklaert worden, ik ben verzekert, de vervoering tot de bende zoude niet alleen inhouden, maer men zoude ook zoo veel in deze landen niet meer hooren van doodslagen, van vechten en van moordaden, de welke nu zoo meenigvuldig en zeer gemeen in deze landen begaen worden."

3 zuypen, kaarten en speelen

De derde oorzaak is het klassieke zuipen, spelen en het elkaar de loef af steken:

"...waerom dat men ter herberge oft te bier gaet; zat zuypen, heele nagten met de kaart speelen, en eerlyke luydens de eer afsnyden, dit zyn de byzonderste redenen, waerom men ter herberge gaet, men speelt en drinkt daer tot de laetste duy, alhoewel dat de arme vrouw met de kinders, t'huys sonder broot sit..."

De herbergen werden niet alleen door Sleinada als bron van kwaad gezien. Ook de verlichte jurist Pélerin (Staats-Valkenburg vanaf 1775) pleitte voor afschaffing van kermissen en het verminderen van het aantal herbergen. Pélerin signaleerde 'ongeregeldheden' waaronder bepaalde uitingen van volkscultuur vielen, zoals het 'samenrotten' in herbergen en de 'losbandigheid' op kermissen.

Sleinada vervolgt:

"...Geen wonder is het dan, dat in de landen van Overmaeze by nagt en ontyden zoo veele onregeltheden voorvallen, jae dat de diefs-bende uyt zoo veele bestaen heeft, vermits dat aldaer de herbergen tot in het uysterste des nagts, en zelfs tot den dag toe niet ledig zyn, men speelt, men drinkt, men raest, men bordeelt, sonder mate en sonder tyd, en hier door is het gebeurt, dat er veele vervoert zyn geworden, en nu gehangen, die anders op hun bedde het geluk zoude gehad hebben van te sterven."

4 de onbeschaemtheyd en vervoering der vrouw-persoonen

De vierde oorzaak, ongebondenheid en het overschrijden van de maat, leidt tot onkuisheid, aardse genoegens en verleiding door vrouwen tot het lidmaatschap van de bende: "... de onmaetigheyd ontsteekt in den mensch het vier der geylheyd ende onkuysheyd; dit niet tegenstaende stelt meenigen zyn vermaek, zyne eere ende glorie in domineren en galanteren, al ofte hy hem ende zynen naeme hier door aen de geheele weereld onsterfelyk wilde maeken ...

..Verscheydene ongebondene en onbeschaemde geyle vrouwspersoonen hebben meenigen eerlyken en braeven Jonkman, en ook zelfs getrouwde, door de leelyke zonde van het levende vleesch zynen vollen toom te geven, tot de bende weeten te vervoeren, en hun gebrogt tot eene schandelyke dood, ofte tot het verlaten van hun vaderland.

5 de begeerlykheyd tot tydelyke en vremde goederen

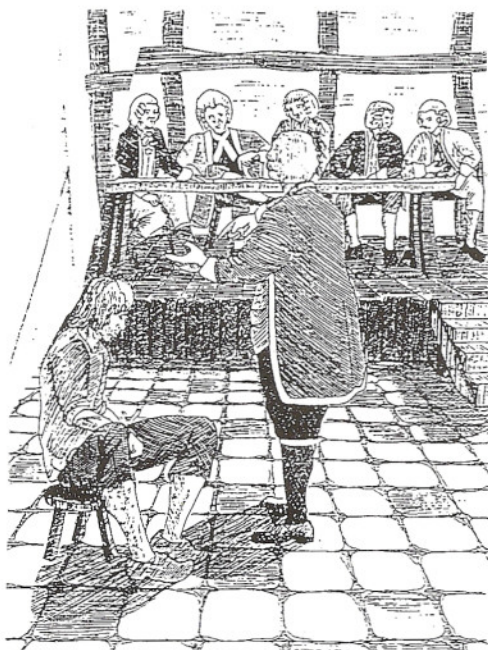
De vijfde oorzaak, het verwerven van geld en goed, was niet zo belangrijk:

"...Ik oordeele dat het geld en goed den geringsten voorwerp ende insigt is van de bende, vermits de zelve niet veel genoten ofte profiteerden: jae eene nagtreysde doen voor eenen schelling ofte een pakjetje tabak alleen, vervolgens ondervonden ze wel, dat zy onder de bende niet schatryk konde worden ..."

6 de onnagtzaamheyd der overigheden ofte Rechters

De zesde oorzaak is het gebrek aan politie en het te zacht of onjuist vonnissen door een vorige generatie rechters:

"...ende is de onagtzaamheyd der rechters ofte officieren: ik wil hier mede niemand berispen, niemand bestraffen, nogte veel wyniger de minste regels ofte wetten voorschryven, ik ben van hunne neerstigheyd van hunne amptquyttinge, van hunne kloeke waekzaamheyd in hun officie, al te sterk overtuygt, waeren in voortyden de ampten met zulke mannen bekleed geweest, als tegenwoordig, wat hadden de landen van Overmaeze gelukkiger geweest, als zy eenige jaeren geweest zijn; was de politie voor eenige jaeren zoo verbeterd als zy tegenwoordig verbeterd is, men zoude op de publyke landstraeten aen de gallige zoo veele beenderen niet zien verdorren."

(Wordt vervolgd)

Frits Prinsen

Geraadpleegde literatuur

AUGUSTUS, L, Vervolgingsbeleid en procesvoering tegen de Bokkerijders.
PSHAL 127 (1991) blz. 69-153

BLOK, A, De Bokkerijders. Roversbenden en geheime genootschappen in de
Landen van Overmaas (1730 - 1774). Amsterdam, 1993

JAPPE ALBERTS, W, Geschiedenis van de beide Limburgen deel II. Assen,
1983

PFEIFER, M en ERKENS, E, Ze hingen in drie reysen.
Heemkundevereniging 'Maasstreek' Elsloo, 1987

RAMAEKERS, G en PASING, T, De woeste avonturen van de Bokkerijders.
Heerlen, 1973

SLEINADA, S, (ps van Daniels, J), Oorzaeke, bewys en ontdekkinge van een
godlooze, bezwoorne bende nagtdieven en knevelaers binnen de Landen van
Overmaeze en aenpaelende landstreeken, 1779.

REEN, T van, De Bokkerijders. Brand Bierbrouwerij B.V., 1994

Diverse archiefstukken uit het RAL, Archief van de heerlijkheid Schin op Geul
LvO inventarisnummers 7905 t/m 7920. Deze nummers hebben betrekking op
civiel- en strafrechtelijke processen gevoerd voor schout en schepenen van
Schin op Geul over de jaren 1652 t/m 1792.